

MUNKATÁRSOK A NYÁRI TÁBOROKBAN

ERZSÉBET TÁBOROK

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFECTETÉS A JÖVŐBE

Munkatársak a nyári táborokban

Szerző: Bányai Sándor

Lektorálta és szerkesztette: Benke Szilvia

Kiadó: Erzsébet a Kárpát-medencei Gyermekéért Alapítvány

ISBN 978-615-01-9006-8

A kötet az Erzsébet a Kárpát-medencei Gyermekéért
Alapítvány megbízásából az EFOP-1.2.12-17-2017-00006 –

A tábor összeköt – Erzsébet Táborok c. projekt
finanszírozásában jelent meg.

TARTALOM

1. A táborozás mint a kompetenciafejlesztés hatékony eszköze	4
2. A tábor közreműködői	5
3. A közreműködők toborzása, mozgósítása	7
4. A kiválasztás után	9
5. Gyerekek és közreműködők kapcsolata a táborban	10
6. A közreműködők szerepe speciális tábori helyzetekben	10
7. A közreműködők szerepe vészhelyzeti szituációkban	11
8. A stábtagnak táborban tanúsított nem megfelelő magatartása	12
9. Zárszó	13
Felhasznált irodalom	14

1. A TÁBOROZÁS MINT A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS HATÉKONY ESZKÖZE

A tábor olyan társadalmi esemény, amelynek meghatározott, közösségi célja van. Legfontosabb sajátossága, hogy tervezett, azaz térben és időben korlátozottan, célcsoportra irányulóan (korosztály, életkori sajátosságok, létszám), előre megtervezett forgatókönyv szerint, az előírt tartalmi (pedagógiai, esztétikai, közösségi) elvárásoknak megfelelő technikai feltételek között valósul meg.

Azoknak az elhivatott kollégáinknak szeretnénk segítséget adni a táborok szervezéséhez ezzel az írásunkkal, akik a szabadidejüket nem kímélve hoznak létre gyermek- és iskolai táborokat. Azoknak, akik nemcsak azért teszik ezt, mert ez kötelező feladatuk, hanem mert táborozni, táboroztatni jó. Igaz, komoly és felelősségteljes munka, amely alapos előkészítést és megfelelő, tiszta motivációkat igényel. Bár tudjuk, hogy nem a saját örömeink a legfontosabb, de jó kedélyünk pozitív hatással van minden percünkre. A gyerekek megérik lelkünk összes rezdülését, és ha azt látják, hogy mi örülünk, akkor ők is jobban fogják érezni magukat.

Egy tábor minden esetben együtt jár azzal, hogy a résztvevőkkel együtt kilépünk a jól ismert, megszokott kereteinkből, elhagyjuk „komfortzónánkat”, és egy olyan élettérbe érkezünk, amely kitűnő lehetőséget nyújt a tanulásra. Ez a tanulás mindenkitől jelentős testi és szellemi(!) erőfeszítést követel. Sokat profitálhatunk belőle, de természetesen ez egyfajta kockázatot is jelent. Kezelhető, vállalható, illetve megfelelő tervezéssel és irányítással kontrollálható ez a kockázat.

A tanórán kívüli ismeretszerzés egyik legfontosabb, lehangulatossabb színtere a táborozás, ahol megfelelő felügyelet mellett a pedagógiai lehetőségek hallatlan mértékben kibővülnek. Elsősorban a megszerzett tudás gyakorlati alkalmazására nyílik élményszerű lehetőségük a gyermekeknek, ami fontos, új motivációt jelenthet számukra.

A táborokban könnyen megvalósítható *tevékenységközpontúság* azon résztvevők számára is lehetővé teszi, hogy sikerélménnyel gazdagodjanak, akiknek egyébként alapképességeik nem fejlettek, tanulási kulcskompetenciáik még nem alakultak ki véglegesen, nem jó a memorizálási képességük, nem tudnak szóban jól felelni, izgulnak, szegényes a szókincsük, vagy nem tudják jól leírni a gondolataikat. Ettől még ugyanolyan értékes személyiségek ők is!

A táborban a gyermek saját cselekvéseiben, tevékenységeiben keresztül és a másokkal való együttműködésben juthat új ismeretek birtokába, sajátíthatja el a különböző készségeket és képességeket, melyek egyaránt szolgálják saját személyiségének szabad fejlődését és szocializálódását a társadalomba.

A tábor egyik lehetséges célja, hogy a résztvevőket kimozdítsa a komfortzónából a következő „fázis”, az úgynevezett *tanulási zóna* felé. Ez az élettér már lényegesen több energia befektetését igényli attól, aki ebben tartózkodik. A többletenergia-befektetés nagyobb figyelem, élénkebb reakciók, koncentráltabb odafigyelés, magasabb teljesítmény formájában jelenik meg, ezért ez az a helyzet, ami tanulásra, új megoldások keresésére alkalmas. Nagyobb nyitottság jellemzi, anélkül, hogy túl kockázatosnak éreznék pozícionkat. Ebben a szakaszban állunk készen új dolgok befogadására, kísérletezésre, korábban tanult készségek és jártasságok újszerű, kreatív alkalmazására, saját teljesítményünk határainak kitágítására. Többnyire hosszú távon is elviselhető, időnként azonban szükség van a komfortzóna nyújtotta pihentetőbb, illetve feltöltődésre alkalmas pillanatokra is.

Hogy egy-egy pillanatban ki milyen élethelyzetben van éppen, az függ az életkorától, korábbi tapasztalataitól, lelki beállítódásától, de legalább annyira társai hatásától is. Van, aki tökéletesen komfortosan érzi magát egy alacsony kényelmi fokozatú kulcsosházban, és van, aki fizikailag rosszul van tőle. Van, aki a legteljesebb koncentrációval uralja saját testét egy magas fa tetejére való felmászás közben, és leérkezve konstatálja magáról, hogy nem is tudta, hogy ennyire kitaró – tehát tanult valamit. És persze olyan gyerek is van, aki teljes pánikba esik, ha a reggeli kakaóját magának kell elkészítenie, nem beszélve annak a felelősségnek a súlyáról, amit társai ellátásának kötelessége ró rá.

A *szervezők és a közreműködők* legfontosabb feladata a biztonságos, befogadó és cselekvésre készítető környezet kialakítása, a háttérből irányítva helyzetbe hozni és motiválni a gyermekeket, valamint segíteni őket a folyamatokra való reflektálásban. A feladat a helyes egyensúly megtalálása ezek között a helyzetek között, szolgálva ezzel a tanulás, fejlődés, gyarapodás lehetőségét. A megfelelő tervezés sokat tehet azért, hogy megtalálható legyen a sokszor nehéz és bizonytalan út, de előzetes terveinket pillanatonként próbának veti alá a résztvevők aktuális lelkiállapota. A felnőtteknek pedig állandó készségben kell lenniük, hogy megfelelően tudjanak reagálni bármilyen előre nem tervezett helyzetben is.

2. A TÁBOR KÖZREMŰKÖDŐI

Tábort sohase szervezzünk egyedül! A tábor egyszemélyi vezetője nemcsak a szakmai program megvalósításáért, nemcsak a pénzügyi keretek betartásáért, hanem a táborozók teljes és csorbítatlan biztonságáért, testi épségéért is teljes körű felelősséggel tartozik. A táborvezető egyszemélyben felelős, de nem egyedül kell megteremtenie azt!

A felelősségteljes és biztonságos feladatellátáshoz a legkisebb gyereklétszám esetén is minimálisan három fő jogképes és döntésképes felnőtt szükséges. Az első 6-8 főre 3 vezetővel számoljunk, onnantól kezdve minden 12-16 táborozóra legalább két közreműködőt tervezünk, speciális táborok esetében, illetve sajátos nevelési igényű gyerekek esetében lehetőleg még ennél is többet, de indokolt esetben és helyzetben van létjogosultsága akár az 1:1 gyerek-felnőtt aránynak is!

A továbbiakban *szervezőknek* nevezzük a tábor döntési jogkörrel bíró felelős vezetőit, és *közreműködőknek* a korlátozott döntési jogkörrel bíró, egyes részelemek megvalósításáért felelős munkatársakat.

A tábor sikerességének egyik kulcsfontosságú eleme, hogy olyan társak vegyenek részt a munkában, akik pozitív hozzáállásúak, kreatívak, és szeressék annyira a közösséget, hogy hosszabb-rövidebb időre szívesen töltsenek időt velük.

A személyi feltételek, felelősségi körök kialakítása, a táboroztató csapat összetartása és vezetése a mindenkor *táborvezető* feladata. Az egyes részfeladatok felelőseit a felkészülés során pontos feladatmegosztással kell egyértelművé tenni. A munka megosztásához a felkészülés folyamán mindenkinek meg kell értenie, hogy a felelősség közös!

Állítsuk össze a csapatot! Már a tervezés korai szakaszától kezdve érdemes későbbi munkatársakat bevonni a folyamatba. Partnereink lehetnek a szülők, más pedagógusok, külső szakemberek, volt diákok. A szervezők létszámát és – ha lehetséges – nembeli összetételét is szabjuk a célcsoporthoz (életkornak, létszámnak, gyakorlottságnak és szociális fejlettségnek megfelelően).

Mindenképpen nevezzük ki a táborvezetőt! Az ő feladata, hogy az elejétől a végéig összefogja és irányítsa a tábor létrehozásával járó teendőket, valamint, hogy egyszemélyben feleljen mindenért. De ez korántsem azt jelenti, hogy mindent neki kell csinálnia!

Ennek érvényesítésében nagyon fontos a csapatszellem: mindenkinek teljes értékű, felelős csapattagnak kell lennie, viselve és vállalva a felelősséget a saját területén. Vonatkozik ez a szakmai stábtól kezdve a felügyelő tanárokig, a visszatérő volt diákokig, vagy akár a konyhai kisegítő személyzetig. Csak az összehangolt tevékenység biztosíthatja a tábor zavartalan, eredményes megvalósítását.

Szerencsésebbnek mondható, ha a csapatban mindkét nem képviselteti magát, mert nincs az a kislány, aki a hasfájását szívesen megosztaná egy férfival, és láttunk már kislányt, aki nem engedte meg tanárnőjének a kullancsellenőrzést.

A közreműködők azok, akik az egyes részterületek működéséért, illetve az egyes foglalkozások konkrét lebonyolításáért felelnek. Feladatuk, hogy az előre elkészített, egyeztetett és közösen jóváhagyott tervek alapján kiszolgálják a táborozók szükségleteit, megtartsák a foglalkozásokat, betartatva a pénzügyi és időkereteket, a leírt szabályokat. A programok biztonságos megvalósításáért és a megvalósítás támogatásáért, valamint a programkínálat színesebbé tételéért felelnek. Közvetlenül támogatják a gyermekek táborbeli jelenlétét, ugyanakkor állandó és folyamatos felügyeletet biztosítanak.

A közreműködők feladatait és tevékenységét – a tábor jellegének megfelelően – célszerűen kell kialakítani és megosztani. Erre vonatkozóan nehéz, csaknem lehetetlen minden táborra érvényes, általános érvényű felosztást megfogalmazni, a táborok specializáltsága, a különböző nevelési célok, az egymástól teljesen eltérő programok és a helyi sajátosságok miatt. Az egyes feladatkörök felosztását befolyásolhatja a résztvevők száma (5-20 fő, 20-50 fő, 50-100 fő, 100 fő fölött), egymáshoz való viszonya (ismeretlenek, ismerősök, már jól működő közösség), életkora (alsósok, felsősök, középiskolások, fiatalok, felnőttek, idősek, illetve vegyes korosztály), vagy speciális egészségügyi helyzete.

Bizonyosan meg kell találni az alábbi technikai területek felelőseit:

- Mozgósítás (reklám, propaganda, szülők tájékoztatása, jelentkezések nyilvántartása, visszaigazolása, leendő táborlakók felkészítése, szállásbeosztás elkészítése).
- Utazásszervezés, szállítás, beszerzés, logisztika.
- Külső és belső kommunikáció, résztvevőkkel, szülőkkel és külső partnerekkel való kapcsolattartás, szülői értekezlet előkészítése, telefonos, személyes és írásbeli kapcsolattartás, köszönőlevelek eljuttatása.
- Regisztráció, adminisztráció, szerződéskötések.
- Pénzügyi tervezés és lebonyolítás (költségvetés elkészítése, pályázatok beadása, támogatók keresése, részvételi díjak beszedése, számlázás, pénzkezelés, elszámolások).
- Szállás, elhelyezés.
- Étkezések (étkezés, kiegészítő étkezések, hidegcsomagok, étlap-összeállítás, konyhai ügyeleti rendszer megszervezése).
- Technikai tervezés és lebonyolítás (közös felszerelés összeállítása, táborátvétel/-átadás, hangosítás, raktározás, az eszközök és anyagok kezelése).
- Dekoráció (plakátok, szóróanyagok elkészítése, a tábor kinézetének megtervezése, jelmezek elkészítése, emléktabló készítése).

Gondoskodnunk kell az alábbi szakmai feladatok teljes lefedettségéről és megfelelő ellátásáról:

- A tábor nevelési és oktatási céljainak meghatározása és folyamatos felügyelete.
- A tábor programjának kialakítása és lebonyolítása (tervezés, szervezés, előkészítés, egyes programok forgatókönyvének elkészítése, kelléklista összeállítása, az egyes programelemek lebonyolítása).
- A fizikai és pszichikai biztonság feltételeinek kialakítása és garantálása.
- A táboron belüli kisebb csoportok, közösségek vezetése, működtetése és felügyelete.
- Egészségügyi-biztonsági terület (higiéniai feltételek felügyelete, balesetmegelőzés, biztonság, egészségügyi problémák kezelése, elsősegélycsomag összeállítása).

Természetesen más felosztás, más modell is elképzelhető, kialakítható. A lényeg, hogy ne osztatlanul, tagolatlanul és tervezetlenül történjen, hanem a szervezők hozzáértésének, energiáinak minél jobb kihasználásával! Ne hagyjunk minden feladatot a „főnök” nyakán, törekedjünk a kisebb részekre osztásra, és az egyes részfeladatok arányos felosztására!

A kiosztott feladatok koordinálása, ellenőrzése a legnehezebb és a legfontosabb vezetői tevékenység!

3. A KÖZREMŰKÖDŐK TOBORZÁSA, MOZGÓSÍTÁSA

A toborzás-jelentkezés-kiválasztás folyamatát hozzá kell igazítani ahhoz a követelményhez, hogy a felnőttek létszámának elegendőnek kell lennie a tábor vagy táborok igényeinek kielégítésére.

A toborzás időzítését nehéz optimalizálni, hogy az se túl korán, se túl későn ne történjen. Vélhetően az év első hónapjai a leginkább alkalmasak erre. A tervezhetőség szempontja indokolja a korainak tűnő időpontot, ugyanakkor a táborig hátralévő relatíve hosszú időszak sajnos sok változást hozhat a jelentkezők életében – vagy csak egyszerűen a programnaptárjában, motivációjában. Ugyanakkor szükséges, hogy a jelentkezés a lehető legtöbb (de még befogadható), helytálló, aktuális, végleges és pontos információ birtokában történjen. A megfelelő számú jelentkezés begyűjtéséhez elegendően hosszú jelentkezési időszakra van szükség.

A toborzás célja a táboroztatásban tapasztalt és motivált személyek felkutatása és bevonása. Ennek megfelelően kiemelt jelentősége van a korábban jól teljesítő, a saját, korábbi táboraink alapján már megfelelő referenciákkal rendelkező szakemberek újbóli mozgósításának és aktivizálásának. Könnyen belátható, hogy sokkal gazdaságosabb és hatékonyabb, ha a munkatársak számottevő része már képzett, tapasztalt, a tábor működését és sajátos belső viszonyait jól ismerő, azokon könnyűszerrel eligazodó visszatérő ember. Az ő szerepük nélkülözhetetlen az új táboroztatók szocializációja szempontjából is. Érdemes előre meghatározni a már megfelelő referenciákkal rendelkező munkatársak kívánatos létszamarányát az újak számához képest.

Kérdés, hogy milyen módon, milyen eszközök használatával és mennyi erőfeszítést kívánunk tenni a korábban jól teljesítő régi társak, illetve a tavalyi „elsőbálozók” mozgósítására és megtartására, és mennyit a személyi összetétel megújítására.

Alapjában véve három nagy csoportról beszélhetünk, ha tipizálni szeretnénk a táborokban valamilyen szerepet betöltő felnőtteket és fiatalokat. Ezek az alábbiak:

1. *Szakemberek* (pedagógusok, a szociális szféra dolgozói, a kulturális szféra dolgozói, fejlesztők és hivatásos program- és tábor szervezők, függetlenül attól, hogy munkájukat önkéntesen vagy tiszteletdíj ellenében végzik).
2. *Animátorok* (nem hivatásos segítők, egy-egy programelem vagy táboroztatási feladatkör ellátásával megbízott önkéntesek vagy fizetett munkatársak, 16-18 éves kortól felső korhatár nélkül, függetlenül attól, hogy munkájukat önkéntesen vagy tiszteletdíj ellenében végzik).
3. *Ifik* (az animátorokhoz hasonló feladatkörökben dolgozó, de kizárólag nem hivatásos fiatal, általában 14-18 éves, önkéntes kortárs segítők. Közös jellemzőjük, hogy korábbi táborokban gyerekként vettek részt).

A szakemberek

A táborba való bevonás egyik lehetősége a munka/tevékenység/szolgáltatás piaci értékű vásárlása, megrendelése. Ebben az esetben a pontos feladatlistát, a munkakört, a mindkét részről megfogalmazott elvárásokat pontos szerződésben rögzítsük, amely az elszámolás korrekt alapját biztosítja.

Természetesen valódi szakemberek is gyakran végeznek önkéntesen munkát. Ez esetben fontos, hogy számukra a jelentkezés valóban önkéntes legyen, ne kötelezzünk rá senkit, próbáljunk inkább érzelmi ráhatással és észérvekkel meggyőzni mindenkit arról, hogy érdemes eljönni a táborba!

Erősítsük meg bennük, hogy elismerjük az év során végzett nevelő-oktató-segítő-fejlesztő munkájukat, ezért kérjük fel éppen őket, mert pontosan ilyen társakra van szükségünk a táborban is. Olyan társakat keressünk, akik biztosan segíteni fognak a programok lebonyolításában, nem csak kísérőnek jönnek.

Az animátorok

A gyerekekhez korban és mentalitásban is közelálló fiatalok segíthetik a kivételes és izgalmas helyzetek létrejöttét. Nagyon fontos a táborlakók és az animátorok közötti bizalomra alapuló kapcsolat kiépítése. A megértéssel párosuló bizalom a kezdőpontja lehet egy új tanulási élménynek. Ehhez olyan személyiségekre van szükség, akikre lehet számítani mint a támogatás, megértés, szeretet kiszámítható forrásaira, és akik a praktikus dolgokban is segítenek. Az animátorok a saját hozzáértésükön keresztül nyerik el a gyerekek bizalmát. Ehhez rendelkezniük kell azzal a szabadsággal, hogy azt teszik, amiben magabiztosak és amit szívesen csinálnak, hiszen ekkor tudják teljes lelkesedéssel és megelégedettséggel végezni munkájukat.

Az ifik

Egy-egy jól sikerült tábor után az idősebb táborozók tucatjai gondolják úgy, hogy soha többé nem töltenek nyarat tábor nélkül. Persze, idővel lecseng a láz, kiderül, hogy másutt (például az új iskolájukban) is van élet, s a nagyszámú önjelölt ifiből jóval kevesebb marad már a következő tanév elejére. Nagy előny, hogy a leendő ifikről már sokat tudunk, hiszen már táboroztunk velük, esetleg tanítványaink is voltak. Láttuk, hogyan viselkednek másokkal, észleltük lelkesedésüket, tapasztaltuk segítőkészségüket, nyugtáztuk szabálykövető magatartásukat, értékeltük ötleteiket, humorukat.

Fontos megjegyeznünk, hogy ifivé nem az utolsó, gyerekként töltött tábor befejezésével válik valaki, hanem egy hosszabb, jó esetben következetesen tervezett folyamat során, amelyben egyre összetettebb feladatokat végez, megtanulja, hogy mit jelent a közösségi munka, mit jelent másokért dolgozni. Ezért fontos, hogy következetesen keressünk olyan lehetőségeket, módszereket, hogy a résztvevők a programokba akár elemi szinten, de létrehozóként is be tudjanak kapcsolódni, ezzel munkát és felelősséget vállaljanak már a legkorábbi szakaszban, természetesen életkoruknak megfelelő módon.

Mit bízunk az ifire? Általánosságban azt felelhetjük, hogy szinte bármit, amit életkorából, felkészültségéből adódóan el tud végezni, ami nem jelent rendkívüli testi és lelki megerőltetést számára, továbbá amit lehetőség szerint szívesen el is végez. Feladata lehet például részvétel egy program előzetes kitalálásában, segítség a programok lebonyolításában, a folyamatos együttlét a tábor kisebb közösségeivel, aktivitás a technikai feladatok lebonyolításában. Tudnia kell, kihez forduljon baj esetén.

Természetes, hogy vannak olyan teendők, felelősségi területek, amelyeket nem ruházhatunk rá. Nem lehet feladata a közösség pénzének kezelése, tárgyalás külső partnerekkel (például bolt, szállítás, utazás), a csoport önálló kísérete utazás során, és semmi olyan, ami érettségét, kompetenciáját meghaladhatja.

A toborzás legfontosabb csatornája a személyes kapcsolatrendszer, a kiválasztás legfontosabb feltétele a korábbi saját tapasztalat. Előfordulhat azonban az is, hogy a szükséges létszám miatt a személyes kapcsolatrendszer nem elégséges. Ebben az esetben, ami feltétlenül elvárható minden közreműködőtől:

- erkölcsi alkalmasság, hiszen a szilárd erkölcsi értékrend meglétét nem az erkölcsi bizonyítvány jelenti;
- szeressen gyerekekkel foglalkozni, könnyen szót értsen a célcsoporttal;
- szeresse a kihívásokat, legyen képes alkalmazkodni a változásokhoz;
- legyen empatikus, nyitott, türelmes és kreatív;
- legyen jó csapatjátékos.

A kiválasztás alapját lehetőleg személyes beszélgetés jelentse, ami történhet internetes csatornán keresztül is, de a hanghoz társuló kép talán többet ad, mint egy sima telefonos interjú.

Egy ilyen beszélgetés során meggyőződhetünk a jelentkező...

- szakmai életútjának gazdagságáról, változatosságáról, a motiváltságáról;
- gyerekközpontúságáról;
- terhelhetőségéről, kitartásáról, ami egy táborban vízvázasztó lehet (szükséges, hogy az új jelentkezők figyelmét hívjuk fel a tapasztaltabbak számára magától értetődő „tábori üzemmód” nehézségeire: a korai ébredés, a kevés alvás és pihenés fárasztó megterhelésére, a folyamatos készenléti helyzet feszültségére, a gyakran változó igénybevételre, a magas fizikai és pszichikai megterhelésre);
- együttműködési és kommunikációs hajlandóságáról;
- konfliktuskezelési és problémamegoldó képességéről.

Ezeket az alapvető elvárásokat és a kiválasztás szempontjait világosan, érthető módon kell megjeleníteni a toborzás minden felületén. A szükséges információk birtokában megalapozottan indulhat a toborzás és kiválasztás. Ahhoz, hogy egy közreműködő felelősséggel el tudja dönteni, hogy végig akar-e csinálni egy tábort, szüksége van információkra.

Egy tábor teljesítése elsősorban nem fizikai, hanem lelki teljesítmény. Ezért nagyon fontos minden fél megfelelő, informatív és korrekt tájékoztatása. Információk hiányában, ellentmondó adatok között senki sem érzi magát biztonságban. Márpedig nélkülük hogyan indulhatnának el velünk táboroztatni? Ne felejtsük el, arra készülnek, hogy kimozdulva megszokott környezetükből, komfortos életterükből kitegyék magukat az ismeretlennek, új kihívásokban tegyék próbára tudásukat, képességeiket és kreativitásukat. Ez ugyanis a nevelési célja a tábornak, ezért állunk fel a kényelmes karosszékből, azért próbálunk ki új programokat és játékokat. Szeretnénk, ha újabb kihívások készítenének a korábbinál nagyobb erőfeszítésre, hogy minél többet megtanulhassanak magukról, környezetükről, társaikról abban az úgynevezett *tanulási zónában*, ahová kimozdultak a számukra tökéletesen ismert, komfortos, megszokott napi rutinból. Cél, hogy a résztvevőket a tanulási zónában tartsuk anélkül, hogy túlságosan eltávolodnának a komfortzónától (ezáltal elérve az úgynevezett *pánikzónát*).

Érthető tehát, hogy szükségük van biztos pontokra, amikre támaszkodhatnak, amikben megbízhatnak. Ennek megfelelően pontos, később már meg nem változó információkat kell nyújtanunk a tábor céljaival és technikai lebonyolításával kapcsolatban, szükség van a mentális felkészítésre, ráhangolásra is. Rendkívül fontos a közvetlen, kétirányú, szóbeli kommunikáció, vagyis a személyes kapcsolat.

4. A KIVÁLASZTÁS UTÁN

A szervezők feladata végiggondolni és elemezni a kockázatokat, és azok veszélyességének fokát, az előkészítés során mindent megtenni a nehéz helyzetek megelőzése érdekében (könnyebb megelőzni a bajt, mint kezelni). Mindent a közreműködők legteljesebb bevonásával kell és érdemes megtenni!

Előkészítő megbeszélés, munkaértekezlet keretében válasszunk felelőst minden egyes feladat mellé. A felelős kötelessége, hogy az adott feladatot átgondolja, részleteiben megtervezze, összeállítsa a végrehajtás folyamatát, készítse el az ehhez szükséges eszközök listáját. Az egyes feladatok felelőseinek folyamatosan informálnia kell a táborvezetőt. Felelős lehet pedagógus, külső, bevont szakember, szülő, animátor és ifi is.

Javaslatunk, hogy a felkészülés időszakában 2-4 hetes, előre tervezhető rendszerességgel tartsunk munkaértekezleteket, operatív előkészítő megbeszéléseket. Ekkor beszámolhatnak az egyes programok vagy szakterületek felelősei az aktuális feladatokról, megbeszélhetjük a következő tennivalókat, kijelölhetjük ezeknek a felelőseit, és nem utolsósorban beszélgethetünk egymással egy kicsit szabadabban, mint a hétköznapokon a napi munka vagy a tanítási órák szüneteiben.

Szánjunk időt, energiát és persze anyagiakat is arra, hogy a szervezői csoporttal előzetesen megtekintsük a tervezett tábor helyszínét és annak környékét! Ez lehetőséget nyújt az esetleges kételyek és kérdések tisztázására, valamint felmérhetjük, hogy terveink, céljaink valóban megvalósíthatók-e. Sok dologról igazán csak a helyszínen lehet megbizonyosodni, a személyes közvetlen tapasztalat többet ér mindenféle közvetett információforrásnál.

Mindenkinek szüksége van ráhangolódásra. Fontos, hogy a vezető, illetve a közreműködők is felkészüljenek mentálisan a táborra. Valóban ott legyenek, ne csak fizikailag, hanem fejben is. Megfelelő beállítódással, koncentráltan mindenki az optimális teljesítményt tudja nyújtani mind fizikailag (szükséges a személyes példamutatás!), mind a döntések meghozatala során. Fontos, hogy erre az időre legyünk képesek a tábor résztvevői felé fordítani figyelmünket, ne kössenek le külső gondok, problémák. Jól tudjuk, milyen nehéz elvárás ez, de higgyük el, azoknak, akiket vezetünk, teljes személyiségünkre, egész figyelmünkre szükségük van!

5. GYEREKEK ÉS KÖZREMŰKÖDŐK KAPCSOLATA A TÁBORBAN

Mai, digitálisan vezérelt világunkban, ahol a felnövekvő generációnak elsődleges élettere a közösségi média, elkerülhetetlen, hogy a tábor után a gyerekek megkeressék és bejelöljék, vagy éppen üzenetet írjanak a táborban megismert felnőtteknek, ifiknek. Ezt nem lehet és nem is kell tiltani, ám néhány szabályozásra itt is szükség lehet.

Javasolt, hogy táborozóval a közreműködők ne kezdeményezzenek kapcsolatot a közösségi médiában. Amennyiben a táborozó kezdeményezi a kapcsolatot, az érettebb személyiség felelőssége mérlegelni, hogy szeretné-e, hogy megismerjék az ilyenfajta magánszféráját.

Fontos továbbá az a „pszichológiai állapot” is, melyben hazautaznak egy jól sikerült a táborból. Sok élménnyel és érzellemmel hazaérkezve gyakori, hogy a gyerekek azonnal felveszik a kapcsolatot a stábtaggal, melyet azok szívesen is vesznek, ám idővel a táboroztatók visszatérnek a mindennapokhoz, a munkájukhoz, kevesebb idő jut a válaszokra, a kapcsolattartásra, melyet a gyerek negatívan élhet meg, hogy ő már nem fontos, hogy a tábori „barátság” mégsem maradandó. Ez a csalódás rombolhatja a nyáron elért eredményt.

6. A KÖZREMŰKÖDŐK SZEREPE SPECIÁLIS TÁBORI HELYZETEKBE

Öltözködés

A táborokban a szervezők előírhatnak bizonyos szabályokat az öltözködésre vonatkozóan, amelyeket mindenkinek be kell tartani. A stábtagoktól, szakemberektől, animátoroktól és ifiktől, valamint a táborlakóktól kérhetjük, hogy a táboron belül mellőzzék a hivalkodó vagy magamutogató ruhadarabok viseletét.

Szerelem a táborban

A felnőttek, az animátorok vagy az ifik semmilyen körülmények között nem kezdeményezhetnek és létesíthetnek szerelmi és/vagy szexuális kapcsolatot táborozó gyerekekkel vagy fiatalokkal. Amennyiben ez megtörténik, az a táborból való azonnali kizárást kell, hogy vonja maga után. Ha egy stábtag olyan gyerekekkel létesít szexuális kapcsolatot, aki nem töltötte be a beleegyezési korhatárának megfelelő 14. életévét, a Büntető Törvénykönyv (Btk.) 2012. évi C. törvényének XIX. fejezet szerint bűncselekményt követ el.¹

Közösségi konfliktusok kezelése

Egy-egy vélt vagy valós konfliktushelyzet megoldására, az agresszió különböző formáinak kezelésére, hétköznapi konfliktusok rendezésére a hagyományos büntető eszközök helyett (hazaküldés, hangos szó, fegyelmezés) a táborban a *konstruktív konfliktuskezelés* módszereit kell használni, nagy hangsúlyt fektetve a bocsánatkérésre, a következmények vállalására (felelősségvállalás), az együttműködésre.

¹ [https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200100.tv#:~:text=c\)%20a%20XIX.,tizennyolcadik%20%C3%A9let%20%C3%A9v%20nem%20t%C3%B6lt%C3%B6tte%20be.](https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200100.tv#:~:text=c)%20a%20XIX.,tizennyolcadik%20%C3%A9let%20%C3%A9v%20nem%20t%C3%B6lt%C3%B6tte%20be.)

Gyerekek fizikai vagy verbális bántalmazása

Ha bárki közreműködő verbális és/vagy fizikai bántalmazás fül- és/vagy szemtanúja, azonnal értesítenie kell a táborvezetőt. Ő verbális bántalmazás esetén azonnal felszólítja a stábtagot vagy bármilyen közreműködőt viselkedése helytelen és megengedhetetlen mivoltára, és figyelmezteti arra, hogy a továbbiakban ezt ne tegye, mert a következő eset már kizárással jár. Fizikai bántalmazás esetén azonnali kizárást kell eszközölni!

7. A KÖZREMŰKÖDŐK SZEREPE VÉSZHELYZETI SZITUÁCIÓKBAN

Veszélyhelyzetnek nevezünk minden olyan szituációt, ahol a résztvevők helyes és szabálykövető magatartása híján vagy annak ellenére olyan helyzet jön létre, amely fizikailag vagy pszichikailag veszélyeztethet bárkit, baleseti kockázatot okozva. Ilyen lehet egy veszélyes sziklára történő, biztosítás nélküli, előre nem tervezett felmászás, egy helytelenül megrakott táborút, egy elfajuló vita vagy sértődés. A veszélyhelyzet a szerencsének vagy a felelős gondolkodásnak köszönhetően, illetve a vezetők vagy külső közreműködők határozott fellépésére szűnik meg anélkül, hogy nagyobb baj (baleset, személyi sérülés, anyagi kár, lelki törés) történe. A veszélyhelyzet kezelése után a tábor az eredeti célkitűzéseknek megfelelően folytatható.

Incidensről beszélünk, amikor valamelyik résztvevő vagy munkatárs sérülést (fizikai vagy lelki sérülést, esetleg anyagi kárt) szenved el, amely azonnali intézkedést igényel. A baj megtörtént, annak következményeivel számolni kell, reagálni kell rá. Ilyen lehet egy-egy vétlen lépésből eredő bokaficam, egy ismeretlen eredetű rosszullét a buszon, eltévedés, veszekedésre fájuló nézetkülönbség. A tábor azután folytatható, ha megfelelő módon tudtuk kezelni a kialakult helyzetet.

Krízisnek nevezzük azt a súlyos helyzetet, amikor olyan súlyos incidens következik be, amely lehetetlenné teszi a tábor eredeti céloknak megfelelő folytatását, illetve kizárja a további működést az előre eltervezett lépéseknek megfelelően. Ilyen lehet egy komoly sérüléssel járó baleset, fizikai erőszak, alkohol- vagy drogfogyasztás.

Ha a táborban bármelyik közreműködő vészhelyzetet, incidenst vagy krízishelyzetet észlel, elsődleges feladata a táborvezető értesítése!

Baleset a táborban

Baleset esetén, ha két vagy több szervező van a helyszínen, az egyik a helyszínen marad a balesetet szenvedett áldozattal és megkezdi a segítségnyújtást, illetve szükség esetén mentőt hív. A másik a csoport többi tagját egy távolabbi helyszínre viszi, elkerülve a baleset megismétlődését, az ijedtséget és a bámészkodást.

A baleset áldozatával maradó felnőtt vigyáz arra, hogy esetlegesen új sérüléseket ne szenvedjen az áldozat, de az elemi segítségnyújtást kivéve nem feladata a gyógyítás! Balesetet szenvedett vagy beteg gyermeknek orvosnál a helye! Ez alól két helyzet kivétel: az egyik az újraélesztés, melyet haladéktalanul meg kell kezdeni és értesíteni kell a 112-es segélyhívón keresztül a mentőegységeket; a másik a súlyos vérzés, melynek elállítása azonnali feladat (nyomókötetést alkalmazva bármilyen elérhető ruhadarabbal) a 112 értesítésével párhuzamosan. Vészhelyzet esetén azonnal értesíteni kell a tábori orvosi egységet (ha van ilyen az adott táborban).

Abban az esetben, ha egyetlen kísérő van a csoporttal, annak a sérülttel kell maradnia, közben telefonon értesítenie kell az orvost, és/vagy orvosért, felnőttért kell küldenie. Az életveszély elhárítása és az orvos értesítése után azonnal tájékoztatnia kell a táborvezetőt és a szülőket a történekről.

A csoporttal maradó kísérő feladata a gyerekek lefoglalása, lehetőség szerint a program folytatása, a pánik elkerülése.

Eltűnt gyerek azonosítása, a keresési protokoll

Kis túlzással mindig minden ránk bízott gyerekről tudnunk kell, hogy hol tartózkodik és mit csinál éppen. Ha egy táborozó eltűnését észleljük a táborban (legalább 10 perce nem tudjuk, hogy hol tartózkodik, ellenőriztük a házában, a közös mellékhelyiségekben és a különböző helyszíneken), haladéktalanul értesíteni kell a táborvezetőt! Ő jogosult a keresési protokoll indítására és irányítására:

- Elsőként a csoportvezetők bevonásával létszámot ellenőriztet.
- Ha a létszámenőrzés nem vezet eredményre, kijelöli azokat a stábttagokat, akik a táborlakókkal maradnak.
- A „fennmaradó” stáb a gyerek keresésére indul. Akik a keresésben vesznek részt, körbejárják a tábor közvetlen környékét, különös tekintettel a potenciális veszélyforrásokra (vízpart, vasútállomás, főút, forgalmas turistacél-pont), a tábor szabadterei területeit, a tábor épületeit. Ezeket a területeket fel is oszthatják egymás között.

Gyermekbántalmazás

Ha a táborban bármely közreműködő bántalmazási esetről szerez tudomást, vagy felmerül ennek a gyanúja, azonnal köteles azt jelezni a táborvezető felé. Ez akkor is kötelessége, ha a tudomására jutott bántalmazás NEM a tábor idején és területén történt vagy történik!

A táborvezető felelőssége mérlegelni az eset súlyosságát és kezdeményezni a szükséges eljárást.

Elhanyagolás (rossz bánásmód): a szükségletek kielégítésének hosszú távú mellőzése vagy súlyos hiányosságai esetén beszélünk elhanyagolásról (fizikai, érzelmi és oktatás-nevelésbeli elhanyagolás).

Érzelmi bántalmazás: rendszeres, hosszú távú, rossz érzelmi bánásmód (megszégyenítés, kritizálás, érzelmi zsarolás, kihasználás, ijesztgetés, szidalmazás, nem szeretett érzések közvetítése a gyermek felé, ha a gyermek rendszeresen szem- és fültanúja mások bántalmazásának), mely káros hatással van a gyerekek érzelmi fejlődésére.

Fizikai bántalmazás: az a szándékos cselekedet vagy gondatlanság, amely a gyermek fizikai sérüléséhez vezet (pl. ütés, rázás, hajhúzás, kényelmetlen testhelyzetekbe való kényszerítés, a testi fenytés minden típusa).

Szexuális bántalmazás: a gyermek bevonása olyan szexuális cselekedetbe, amelyhez nem tudja érdemi beleegyezését adni, amelyre nem érett, és amely cselekedetet tiltja a társadalom értékrendje.

Kortárs bántalmazás (gyerekek közötti bántalmazás): gyermek bántalmaz gyereket érzelmi, fizikai, szexuális módon és cyberbullying (elektronikus kommunikációs eszközök révén fenyegető tartalmú üzenetek, képek küldése) formájában. A gyerekek közötti zaklatás is egyfajta bántalmazás. Akkor beszélünk zaklatásról (angolul *bullying*), ha a zaklató szándékosan, tudatosan, legtöbbször konkrét ok nélkül akarja bántani az áldozatot; a zaklatás ismétlődően, huzamosabb ideig zajlik; a zaklató és az áldozat között erőbeli vagy hatalmi különbség van, ami miatt az áldozat nincs abban a helyzetben, hogy megvédje önmagát.

8. A STÁBTAGOK TÁBORBAN TANÚSÍTOTT NEM MEGFELELŐ MAGATARTÁSA

Nem megfelelő viselkedés (a tábori viselkedést szabályozó protokoll, a tábori szabályok vagy a tábori házirend, illetve alapvető jogi és egyéb együttműködési megállapodások megszegése) esetében a stábttagot a táborvezető első lépésként szóban figyelmezteti. Ha a stábttag nem változtat a helytelen viselkedésen, vagy az újra ismétlődik, abban az esetben újabb figyelmeztetés jár, melyről feljegyzés is kell, hogy készüljön. A harmadik figyelmeztetés, melyet a táborvezető a szabályszegés súlyossága szerint egyenileg mérlegel, azonnali kizárást vonhat maga után.

Stábtagek előítéletes magatartása

Ha egy stábtage előítéletes megnyilvánulásának vagyunk fül- és/vagy szemtanúi, ezt jelezni kell a táborvezető felé, aki személyes beszélgetést kezdeményez az érintettel. A tábor nyújtotta pszichikai biztonság alapja, hogy meghatározott elvek mentén kommunikálunk egymással, maximális figyelmet fordítva az emberi és gyermeki méltóságra. Ez a tábor minden lakójára vonatkozik.

Dohányzás a tábor területén

A dohányzás tekintetében a nemdohányzók védelméről szóló 1999. évi XLII. törvény rendelkezései² az irányadóak, amelyek egyértelművé teszik, hogy a táborban a dohányzásra kijelölt hely kivételével tilos a dohányzás. Dohányozni a tábor területén kívül, az arra kijelölt helyen, kizárólag a 18 éven felüli személyek számára lehet, a közös foglalkozások idején kívül.

A közbiztonságra különösen veszélyes eszközök a táborban

A táborba a közbiztonságra különösen veszélyes eszközt hozni (bármely fegyvernek minősülő tárgy, mint boxer, rugóskés, 20 gramm töltőanyag tömeget meghaladó gázspray, stb.) szigorúan tilos! A jogszabály értelmében tilos ilyen eszközöket közterületen, nyilvános helyen birtokolni.

9. ZÁRSZÓ

A fentiekben összefoglalt gondolatokkal senkit sem akartunk elrémíteni a táborszervezés-táboroztatás nagy és felelősségteljes munkájától. Szándékunk az volt, hogy rávilágítsunk összefüggésekre, segítsünk eligazodni a munka folyamatában.

A kínálkozó izgalmas helyzetek teszik a tábor igazán emlékezetessé, teljessé, élményszerűvé. Ne kerüljük el ezeket a szituációkat, hanem tudatosan készüljünk fel rájuk, átgondoltan és felelősséggel garantáljuk a ránbízottak testi-lelki, fizikai és pszichikai biztonságát!

Felesleges vagy túlzott óvatosság nem létezik. De ne felejtjük el a táborszervezésre hatványozottan érvényes régi mondást:

„A fűrészt használatát nem megtiltani kell – hanem megszervezni!”

² <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99900042.tv>

FELHASZNÁLT IRODALOM

Bányai Sándor – Dr. Kassai Tamás (2005): Higiénia, balesetmegelőzés, biztonság a táborban. In: Bányai S. – Makai K. – Muskovits I. (szerk.): Szabadidő-kalauz. Budapest, Raabe Tanácsadó és Kiadó Kft., 2005-2011.

Bányai Sándor – Dr. Kassai Tamás (2005): Táborozni készülünk! Biztonsági és higiéniai előkészületek. In: Bányai S. – Makai K. – Muskovits I. (szerk.): Szabadidő-kalauz. Budapest, Raabe Tanácsadó és Kiadó Kft., 2005-2011.

Besnyi Szabolcs – Bányai Sándor (2008): Sárról nem volt szó...! (1. rész) In: Bányai S. – Makai K. – Muskovits I. (szerk.): Szabadidő-kalauz. Budapest, Raabe Tanácsadó és Kiadó Kft., 2005-2011.

Farkas Mónika – Mórás Zsolt (2005): Gyere velünk táborozni! Egy „hagyományos” tábor szervezési feladatai. In: Bányai S. – Makai K. – Muskovits I. (szerk.): Szabadidő-kalauz. Budapest, Raabe Tanácsadó és Kiadó Kft., 2005-2011.

Schiller Mariann (2007): Mire jó a kiöregedett táborozó? Ifivezetők a táborban. In: Bányai S. – Makai K. – Muskovits I. (szerk.): Szabadidő-kalauz. Budapest, Raabe Tanácsadó és Kiadó Kft., 2005-2011.

175/2003. (X. 28.) Korm. rendelet a közbiztonságra különösen veszélyes eszközökről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0300175.kor> (utolsó megtekintés: 2022.07.27.)

1999. évi XLII. törvény a nemdohányzók védelméről és a dohánytermékek fogyasztásának, forgalmazásának egyes szabályairól. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99900042.tv> (utolsó megtekintés: 2022.07.27.)

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (XIX. fejezet). <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200100.tv#:~:text=c%20a%20XIX.,tizennyolcadik%20%C3%A9let%C3%A9v%C3%A9t%20nem%20t%C3%B6lt%C3%B6tte%20be>.